2020

SANSKRIT

[HONOURS]

Paper: I

Full Marks: 100

Time: 4 Hours

The figures in the right-hand margin indicate marks.

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.

- 1. Answer any **five** questions : $1 \times 5 = 5$ যে কোনো **পাঁচটি** প্রশ্নের উত্তর দাও :
  - a) Give two synonyms of the word 'एकपिङ्गाचल'.

    'एकपिङ्गाचल' শব্দটির দৃটি প্রতিশব্দ লেখ।
  - b) What is the meaning of the word 'समास' ? 'সমাস' শব্দটির অর্থ কি ?
  - c) How many kinds of 'गण's are discussed in 'छन्दोमञ्जरी' ? Name them.
    ছন্দোমঞ্জরীতে আলোচিত গণ কত প্রকার ? তাদের নাম লেখ ।
  - d) Mention alternative names of 'यति'. যতির বৈকল্পিক নামগুলি উল্লেখ কর ।

- e) Write any two names of the friends of 'राजवाहन'. রাজবাহনের দু'জন বন্ধুর নাম লেখ ।
- f) Who was 'धर्मप्रिया नृपसुता' ? 'धर्मप्रिया नृपसुता' क ?
- g) What is the source of Bhāsa's drama 'स्वप्नवासबदत्तम्' ?
  ভाসের 'स्वप्नवासवादत्तम्' नांग्रेटकत छे९म कि ?
- h) Who was 'सुरतमञ्जरी' ? 'सुरतमञ्जरी' क ?
- 2. Answer any **ten** questions: 2×10=20 যে-কোনো **দশটি** প্রশ্নের উত্তর দাও ঃ
  - a) Give an example of मन्दाक्रान्ता metre. মন্তাক্রান্তা ছন্দের একটি উদাহরণ দাও।
  - b) What is the definition of मालिनीवृत्तम्? মালিনীবৃত্তের লক্ষণ কী?
  - c) Distinguish clearly between आह्रयति and आह्रयते.
    পার্থক্য সনিশ্চিত করঃ आह्रयति এবং आह्रयते।
  - d) Substitute single words for:

    একপদে পরিণত কর ঃ

    भोक्तुमिच्छन्ति, शब्दं कुर्वन्ति
  - e) Give the resulting forms: পরিনিষ্ঠিত রূপটি লেখ ঃ चि + तुमुन्, प्र-वह् + ल्यप्

- f) ''वार्तयानया मत्प्राणसमा समाश्वसय''—Who is referred to here as 'प्राणसमा'? What was the 'वार्ता'?
  ''वार्तयानया मत्प्राणसमा समाश्वासय''—'प्राणसमा' वल्र कारक त्राकारा शरहाह र वार्ठां की?
- g) What is नामधातु ? Explain with example. নামধাতু কী? উদাহরণ সহ ব্যাখ্যা কর।
- h) "अयि मूढ िकमस्ति कन्यान्तः पुरदूषकेऽपि कृपावसरः"— Who was referred to here by 'मूढ़'? Who was 'कन्यान्तः पुरदूषकः'?
  "अयि मूढ िकमस्ति कन्यान्तः पुरदूषके ऽपि कृपावसरः"— এখানে 'मूढ़' वनार्ण कार्क वना श्राह्राष्ट्र 'कन्यान्तः पुरदूषकः' (क?
- i) "अवसितश्च ममाद्य शापः"—Who was the speaker here? Which शापः was referred to here? "अवसितश्च ममाद्य शापः"—বক্তা কে? কোন্ শাপের কথা বলা হয়েছে এখানে?
- j) ''यदि तावदयं स्वप्नो धन्यमप्रतिबोधनम्''—Whose dream is referred to here? ''यदि तावदयं स्वप्नो धन्यमप्रतिबोधनम्''—कात ऋरक्षत्र कथा वला २८३८७ এখानि ?
- k) "भर्तृस्नेहात् सा हि दग्धाप्यदग्धा"—Who was the speaker? Why did the speaker remark so? "भर्तृस्नेहात् सा हि दग्धाप्यदग्धा"—नका कि? এরূপ মন্তব্যের কারণ কী?

- "अस्यां मे महती स्वता"—Who are referred to here by 'अस्यां' and 'में'? "अस्यां मे महती स्वता"—আলোচ্য অংশে 'अस्यां' এবং 'मे' বলতে কাদের বোঝানো হয়েছে?
- m) What is घोषवती? What is the main feature of it?

ঘোষবতী কী? এর প্রধান বৈশিষ্ট্য কী?

- 3. Answer any **five** questions : $6 \times 5 = 30$ যে-কোনো **পাঁচটি** প্রশ্নের উত্তর দাও :
  - a) Explain and illustrate (any **one**): উদাহরণসহ ব্যাখ্যা কর (যে কোনো **একটি):**
    - i) समासश्चतुर्विध इति तु प्रायोवादः ।
    - ii) उपसर्गेण धात्वर्थो वलादन्यत्र नीयते । प्रहाराहारविहारसंहारपरिहारवत् ॥
  - b) Correct or justify (any two): শুদ্ধ কর অথবা প্রমাণ কর (যেকোনো দুটি):
    - a) अष्टाणि फलानि आनय।
    - b) रथस्थं वामनं दृष्ट्वा पुनर्जन्म न विद्यते ।
    - c) मा कुरु धनजनयौवनगर्वम् ।
    - d) नरः गच्छन्ति ।
  - c) i) Give the feminine forms (any **two**): श्वीलिट क्षत क्ष (य-काता **पृ**ष्टि): मत्स्यः, अरण्यः, तापसः, स्थल, विद्वस्
    - ii) Name and expound the Samāsa (any two):

      व्याञवाकाञ्च সমाञ ल्ला (य-कात्ना मूि):

      नरसिंहः, पश्चवटी, वाङ्मनसम्, सुन्दरवुद्धिः
      दण्डपाणिः

[4]

- d) Account for case-endings in any i) three of the underlined words: রেখাঙ্কিত পদগুলির কারক-বিভক্তি নির্ণয় কর : (যে কোনও তিনটি)
  - a) वृक्षः फलेन परिचीयते ।
  - b) रघोः राज्यम् आ समुद्रात् आसीत् ।
  - मासेन व्याकरणम् अधीते ।
  - d) स मह्यं शतं धारयति ।
  - अहमपि भवता सार्द्धं यामि ।
  - Substitute single word: (any three) এককথায় প্রকাশ কর : (যে কোনও তিনটি)
    - a) पृथिव्या इदम्
    - पूर्वास्मिन् अहनि
    - यवनानां लिपिः
    - लब्धुमिच्छन्ति
    - विमातः पुत्रः
    - पुनः पुनः रोदिति या सा
- Disjoin the Sandhi (any two): i) e) সন্ধিবিচ্ছেদ কর (যে কোনও দুটি): प्रभवेहि, दिङ्मात्रम्, महांस्तरुः, कृताञ्जलिः, मुनीएतौ

[5]

- Decline (any two): শব্দরূপ লেখ (দুটি) : मञ्जरी सप्तमी एकवचन, अस्मद पश्चमी एकवचन, पित द्वितीया बहवचन, प्रभु षष्ठी द्विवचन, गति तृतीया एकवचन ।
- Conjugate (any two): ধাতুরূপ লেখো (দুটি): हन् लोट् प्रथमपुरुष एकवचन, गम्लट्ट मध्यमपुरुष द्विवचन, पा लट्ट उत्तमपुरुष द्विवचन, दा विधिलिङ् उत्तमपुरुष एकवचन, भी लट्ट प्रथमपुरुष वहवचन ।
- Define and illustrate any two of the f) following metres: যে কোনও দৃটি ছন্দের উদাহরণসহ সংজ্ঞা দাও: शालिनी, भुजङ्गप्रयात, प्रहर्षिणी, रथोद्धता, तोटक
- Explain in Sanskrit: (any one) g) সংস্কৃতে ব্যাখ্যা কর : (যে কোনো একটি)
  - प्रद्वेषो वहुमानो वा सङ्कल्पादुपजायते । भर्तदाराभिलाषित्वादस्यां मे महती स्वता ॥
  - अभवदीयं हि नैव किञ्चित् मतुसम्बद्धम् ।

- h) Translate into English or Bengali : (any one)
  - ইংরাজী অথবা বাংলায় অনুবাদ কর : (যে কোনো একটি)
  - विस्रब्धं हरिणाश्चरन्त्यचिकता देशागतप्रत्यया
     वृक्षाः पुष्पफलैः समृद्धिवटपाः सर्वे दयारिक्षताः ।
     भूयिष्ठं किपलािन गोकुलधनान्यक्षेत्रवत्यो दिशो
     न सन्दिग्धिमदं तपोवनमयं धूमो हि वह्वाश्रयः ॥
  - ii) अथ विदितवार्तावार्तौ महादेवीमालवेन्द्रौ जामातारमाकारपक्षपातिनावात्मपिरित्यागोपन्यासेनारिणा जिङ्वांसमानं ररक्षतुः । न शेकतस्तु तमप्रभुत्वादुद्धारियतुमापदः ।
- 4. Answer any **three** questions: 15×3=45 যে-কোনো **তিনটি** প্রশ্নের উত্তর দাও ঃ
  - a) Translate into Sanskrit of the following:

15

সংস্কৃতে অনুবাদ কর ঃ

শক্রদের মধ্যে অহংকার মহান অনর্থকর। চোর প্রভৃতি বাইরের শক্র ধনাদির বিনাশ করে, কিন্তু ভিতরের শক্র অহংকার নিজেকে অধঃপাতিত করে। অহংকারের কারণ বৈষম্যজ্ঞান। 'আমি পণ্ডিত', 'আমি ধনী', 'আমি কুলীন' -ইত্যাদি জ্ঞানই অহংকারের স্বরূপ। আত্মাভিমানী সর্বদা নিজেকে অন্যদের থেকে উন্নতত্তর মনে করে।

Pride is the most harmful of all the enemies. External enemies like thieves etc. destroy wealth, but the internal pride causes down

- fall. The root of pride is prejudice or discrimination. 'I am a scholar', 'I am rich', 'I am noble descent' etc. are the signs of vanity. Conceited person always thinks himself superior to others.
- b) ''देव दीयतामनुग्रहार्द्रं चित्तम्''—Who said this to whom? What was the context behind this remark? Discuss the consequence of this remark. 2+6+7=15 ''देव दीयतामनुग्रहार्द्रं चित्तम्''—কে, কাকে একথা বলেছিলেন? এরূপ উক্তির প্রাসঙ্গিকতা কী? এরূপ উক্তির প্রভাব আলোচনা কর।
- Evaluate the merits and demerits of Dandin's
   prose-poetry as prose-poet.
   দণ্ডীর গদ্যকাব্যের গুণাগুণ বিচার কর।
- d) Compare the characters of Padmāvatī and Vāsavadattā as depicted in the drama Svapnavāsavadattam of Bhāsa?
  ভাসের 'স্বপ্নবাসবদন্তম্' নাটক অবলম্বনে পদ্মাবতী ও বাসবদন্তার চরিত্রের তুলনামূলক আলোচনা কর।
- e) Explain the appropriateness of the title of the drama Svapnavāsavadattam.

  'স্বপ্পবাসবদত্তম্' নাটকটির নামকরণের তাৎপর্য আলোচনা কর।